ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 16.3.2011
COM(2011) 125 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Η άρση της νομικής αβεβαιότητας σε σχέση με τις περιουσιακές σχέσεις των διεθνών ζευγαριών

{COM(2011) 126 τελικό}
{COM(2011) 127 τελικό}
{SEC(2011) 327 τελικό}
{SEC(2011) 328 τελικό}

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Η άρση της νομικής αβεβαιότητας σε σχέση με τις περιουσιακές σχέσεις των διεθνών ζευγαριών

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης έχει ως πρωταρχικό στόχο να παρέχει στους ευρωπαίους πολίτες ασφάλεια δικαίου και ευχερή πρόσβαση στη δικαιοσύνη στο πλαίσιο των διασυνοριακών καταστάσεων που συναντούν. Για τον σκοπό αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε μια σειρά νομικών πράξεων.

Παρόλα αυτά, όπως κατεδείχθη με την έκθεση του 2010 σχετικά με την ιθαγένεια της Ένωσης, η οποία υπεβλήθη από την Επιτροπή στις 27 Οκτωβρίου 2010[1], εξακολουθούν να υφίστανται πολλά εμπόδια, τα οποία παρακωλύουν την πλήρη άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιθαγένεια της Ένωσης και, ειδικότερα, του δικαιώματος στην ελεύθερη κυκλοφορία. Στα εμπόδια που κατέγραψε η Επιτροπή περιλαμβάνεται η αβεβαιότητα που περιβάλλει τις περιουσιακές σχέσεις των διεθνών ζευγαριών τα οποία αποτελούνται, επί παραδείγματι, από υπηκόους διαφορετικών κρατών μελών ή διαμένουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής τους.

Στην Ένωση υπάρχουν περίπου 122 εκατομμύρια γάμοι, εκ των οποίων τα 16 εκατομμύρια περίπου (13 %) εμπεριέχουν ένα τέτοιο διασυνοριακό στοιχείο. Το 2007, τελέστηκαν στην Ένωση 2,4 εκατομμύρια γάμοι, εκ των οποίων οι 300 000 αφορούσαν διεθνή ζευγάρια. Το ίδιο ίσχυε για 140 000 διαζύγια (13 %) επί συνόλου 1 040 000 διαζυγίων που εκδόθηκαν στην ΕΕ το ίδιο έτος. Εξάλλου, 8 500 διεθνείς σχέσεις καταχωρημένης συμβίωσης λύθηκαν με χωρισμό και άλλες 1 266 τερματίστηκαν λόγω θανάτου ενός εκ των συντρόφων.

Λόγω των αποκλίσεων που υφίστανται μεταξύ των διαφορετικών νομικών συστημάτων των κρατών μελών, τα διεθνή ζευγάρια έρχονται συχνά αντιμέτωπα με απρόβλεπτες και ενίοτε δυσάρεστες συνέπειες κατά τη διαχείριση των περιουσιακών τους στοιχείων.

Όταν ένα ζευγάρι διαλύεται λόγω διαζυγίου, χωρισμού ή θανάτου ενός εκ των ανθρώπων που το απαρτίζουν, το ζευγάρι ή ο επιζών σύζυγος ή σύντροφος καλείται να αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες, οι οποίες σχετίζονται, παραδείγματος χάρη, με την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της συμβίωσης, όπως μαρτυρεί το ακόλουθο παράδειγμα:

> *Ένα ελληνοουγγρικό ζευγάρι τελεί γάμο στην Ελλάδα, όπου και συμβιώνει επί τρία έτη. Μετά από αυτό το χρονικό διάστημα, αποφασίζει να μετοικήσει στην Ουγγαρία. Έπειτα από δύο έτη συμβίωσης στην Ουγγαρία, ο γάμος λύεται. Με βάση το ελληνικό δίκαιο, η εκκαθάριση του περιουσιακού καθεστώτος υπόκειται στην ελληνική νομοθεσία κατ' εφαρμογή των κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (το συνδετικό στοιχείο εν προκειμένω είναι η κοινή συνήθης διαμονή του ζεύγους κατά τον χρόνο τέλεσης του*

[1] Έκθεση του 2010 για την ιθαγένεια της Ένωσης: Άρση των εμποδίων στα δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ, COM(2010) 603.

γάμου). Αντιθέτως, με βάση τους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της Ουγγαρίας, η εκκαθάριση του συγκεκριμένου γάμου διέπεται από το ουγγρικό δίκαιο (ως συνδετικό στοιχείο θεωρείται η κοινή συνήθης διαμονή του ζεύγους κατά τον χρόνο έκδοσης του διαζυγίου).

Πώς θα προσδιορισθεί το δικαστήριο που είναι αρμόδιο; Το ζευγάρι έζησε στην Ελλάδα, αλλά και στην Ουγγαρία. Πρέπει να ασκηθεί αγωγή στα ελληνικά ή στα ουγγρικά δικαστήρια για την εκκαθάριση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων;

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, αν ο σύζυγος που είναι υπήκοος Ουγγαρίας εκτιμά ότι το ουγγρικό δίκαιο είναι ενδεχομένως πιο συμφέρον για τον ίδιο επειδή προστατεύει καλύτερα τα συμφέροντά του, θα μπορούσε να σπεύσει να υποβάλει αγωγή σε δικαστήριο της Ουγγαρίας. Πρόκειται για το φαινόμενο της «εσπευσμένης προσφυγής στα δικαστήρια». Με βάση τους κανόνες που ισχύουν σήμερα, ο σύζυγος που διαθέτει την καλύτερη πληροφόρηση μπορεί να κινήσει τη διαδικασία και να περιαγάγει τον έτερο σύζυγο σε μειονεκτική κατάσταση.

Επί του παρόντος, οι κανόνες που είναι εφαρμοστέοι στις περιουσιακές σχέσεις των διεθνών ζευγαριών δεν επιτρέπουν την αποτροπή τέτοιων καταστάσεων, ούτε παρέχουν την ασφάλεια δικαίου που είναι αναγκαία για τη διαχείριση και την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων των ζευγαριών.

2. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Ένωση ήδη καταστρώνει πολιτική με στόχο τη διευκόλυνση της ζωής των πολιτών. και ειδικότερα των διεθνών ζευγαριών, στις διασυνοριακές καταστάσεις που είναι πιθανό να ανακύψουν.

Στο πλαίσιο αυτό, θεσπίστηκε μια σειρά νομικών πράξεων στον τομέα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου σχετικά με ζητήματα που άπτονται του οικογενειακού δικαίου, όπως ο κανονισμός «Βρυξέλλες IIα», της 27ης Νοεμβρίου 2003[2], και ο κανονισμός «Ρώμη III», που εκδόθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2010[3].

Όταν ένα διεθνές ζευγάρι αποφασίζει να πάρει διαζύγιο ή να χωρίσει, οι κανόνες του κανονισμού «Βρυξέλλες IIα» επιτρέπουν στους συζύγους να γνωρίζουν ποιο δικαστήριο θα είναι αρμόδιο να αποφασίσει επί του διαζυγίου και με ποιον τρόπο θα είναι δυνατή η κυκλοφορία της σχετικής με τη λύση του ζευγαριού απόφασης από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, καθώς και η αναγνώριση και εκτέλεση της απόφασης αυτής σε άλλα κράτη μέλη πλην εκείνου στο οποίο εκδόθηκε.

Ο κανονισμός «Ρώμη III» αποσκοπεί στη συμπλήρωση των κανόνων αυτών, με την καθιέρωση της ευχέρειας των συζύγων να επιλέξουν το δίκαιο που θα είναι εφαρμοστέο σε ενδεχόμενη διαδικασία διαζυγίου. Ο εν λόγω κανονισμός αποτελεί αποτέλεσμα ενισχυμένης

---

[2] Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 (ΕΕ L 338 της 23.12.2003).

[3] Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1259/2010 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2010, για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα του δικαίου που είναι εφαρμοστέο στο διαζύγιο και τον δικαστικό χωρισμό (ΕΕ L 343 της 29.12.2010, σ. 10).

συνεργασίας[4] στον τομέα του δικαίου που είναι εφαρμοστέο στο διαζύγιο, πρώτη περίπτωση ενισχυμένης συνεργασίας.

Οι εν λόγω νομικές πράξεις παρέχουν αυξημένη ασφάλεια δικαίου, προβλεψιμότητα και ευελιξία στους συζύγους στο πλαίσιο διαδικασιών διαζυγίου και δικαστικού χωρισμού. Επιτρέπουν τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου και του αρμόδιου δικαστηρίου βάσει αντικειμενικών κριτηρίων.

Ωστόσο, καμία διάταξη των συγκεκριμένων νομικών πράξεων δεν ρυθμίζει τα ζητήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου τα οποία σχετίζονται με τις περιουσιακές σχέσεις των διεθνών ζευγαριών.

Το ίδιο ισχύει για την πρόταση κανονισμού περί κληρονομικής διαδοχής, που αποτελεί σήμερα αντικείμενο διαπραγματεύσεων[5]. Σκοπός της πρότασης αυτής είναι να μπορούν οι πολίτες που διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να οργανώνουν εκ των προτέρων την κληρονομική τους διαδοχή, καθώς επίσης να κατοχυρωθούν με αποτελεσματικότητα τα δικαιώματα των κληρονόμων και των άλλων προσώπων που σχετίζονται με τον θανόντα, καθώς και των κληρονομικών δανειστών. Εντούτοις, η πρόταση αυτή δεν καλύπτει τα ζητήματα που σχετίζονται με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και των καταχωρημένων συντρόφων.

3. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΓΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟ ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΑΜΕΣΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Στο πλαίσιο του προγράμματος Στοκχόλμης – Μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες –[6], το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε πρόσφατα την επέκταση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε υποθέσεις που είναι ουσιώδεις για την καθημερινή ζωή των πολιτών. Στους τομείς αυτούς συγκαταλέγονται ρητώς οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και οι περιουσιακές συνέπειες του χωρισμού ζευγαριών[7].

Εξάλλου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο[8] ετάχθη υπέρ πρωτοβουλίας της Επιτροπής σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, υπογραμμίζοντας συγχρόνως ότι, στον τομέα της αστικής δικαιοσύνης, οι προτεραιότητες πρέπει να εστιάζονται στην ικανοποίηση των

---

4 14 κράτη μέλη συμμετέχουν στη συγκεκριμένη ενισχυμένη συνεργασία: Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Λετονία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Ρουμανία και Σλοβενία.

5 Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου - COM(2009) 154.

6 ΕΕ C 115 της 4.5.2010.

7 Τα ζητήματα αυτά είχαν επισημανθεί, ήδη το 1998, στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης της Βιέννης (ΕΕ C 19 της 23.01.1999), καθώς επίσης, δύο έτη αργότερα, στο πλαίσιο του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ C 12 της 15.1.2001).

8 Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο – ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην υπηρεσία των πολιτών – το πρόγραμμα της Στοκχόλμης, και ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 23ης Νοεμβρίου 2010, σχετικά με ζητήματα αστικού, εμπορικού, οικογενειακού και ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του σχεδίου δράσης για την εφαρμογή του προγράμματος της Στοκχόλμης.

αναγκών που εκφράζονται από τους πολίτες, χάρη στην απλούστευση του μηχανισμού της δικαιοσύνης και τη δημιουργία απλούστερων, σαφέστερων και πιο προσιτών διαδικασιών.

Ήδη τον Ιούλιο του 2006, η Επιτροπή εξέδωσε πράσινη βίβλο για τη ρύθμιση της σύγκρουσης νόμων όσον αφορά τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων[9], η οποία αναφέρεται επίσης στο ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας και της αμοιβαίας αναγνώρισης. Με τον τρόπο αυτό κατέστη δυνατή η έναρξη ευρείας δημόσιας διαβούλευσης, της οποίας τα πορίσματα επιβεβαίωσαν την αναγκαιότητα θέσπισης ευρωπαϊκών νομικών πράξεων για τις περιουσιακές σχέσεις τόσο των συζύγων όσο και των καταχωρημένων συντρόφων.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι, για να ικανοποιηθούν πλήρως οι προσδοκίες των πολιτών, είναι πλέον καιρός να συμπληρωθεί το ισχύον νομικό πλαίσιο, με την προσθήκη σε αυτό διατάξεων σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των ζευγαριών. Για τον σκοπό αυτό, και προς εκπλήρωση της δέσμευσης που διατυπώνεται στην έκθεση περί ιθαγένειας του 2010, η Επιτροπή υποβάλλει προτάσεις οι οποίες αποσκοπούν στο να δοθούν σαφείς ευρωπαϊκές απαντήσεις στα ζητήματα που τα διεθνή ζευγάρια αντιμετωπίζουν στους υπό εξέταση τομείς.

4. ΜΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ

Η διαχείριση της περιουσίας των συζύγων κατά τη διάρκεια της συμβίωσης, περιλαμβανομένης της περίπτωσης της λύσης ενός ζευγαριού, διέπεται από το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών.

Οι διατάξεις ουσιαστικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, αν και στα περισσότερα κράτη μέλη γίνεται διάκριση μεταξύ, αφενός, του εκ του νόμου καθεστώτος που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και, αφετέρου, του καθεστώτος που έχει ενδεχομένως καθορισθεί με σύμβαση. Το εκ του νόμου καθεστώς εφαρμόζεται σε περίπτωση που οι σύζυγοι δεν έχουν επιλέξει ως εφαρμοστέες άλλες διατάξεις. Οσάκις οι σύζυγοι επιλέγουν το εφαρμοστέο δίκαιο, γίνεται λόγος για συμβατικό καθεστώς περιουσιακών σχέσεων.

Τα περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν στους συζύγους ή αποκτώνται από αυτούς θεωρείται ότι ανήκουν ή όχι και στους δύο συζύγους με βάση τους εφαρμοστέους κανόνες που διέπουν τις περιουσιακές τους σχέσεις. Υπό το καθεστώς της κοινοκτημοσύνης, ένα μέρος ή το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων που ανήκουν στον έναν σύζυγο ή αποκτώνται από αυτόν καθίστανται κοινή περιουσία και ανήκουν, επομένως, και στους δύο συζύγους, ενώ υπό το καθεστώς της περιουσιακής αυτοτέλειας, τα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν ή στον έναν ή στον άλλο σύζυγο. Οι ανωτέρω γενικές αρχές δεν εφαρμόζονται κατά ομοιόμορφο τρόπο από τη νομοθεσία των διαφόρων κρατών μελών.

Ως καταχωρημένη συμβίωση νοείται η συμβίωση δύο προσώπων που διαβιούν ως ζευγάρι και έχουν δηλώσει το γεγονός αυτό ενώπιον κρατικής αρχής του κράτους στο οποίο διαμένουν. Πρόκειται για νεοεμφανισθέντα θεσμό, ο οποίος επί του παρόντος προβλέπεται από τη νομοθεσία δεκατεσσάρων κρατών μελών[10]. Όπως και στην περίπτωση του γάμου, η καταχωρημένη συμβίωση παράγει συνέπειες για τις περιουσιακές σχέσεις των

---

9 COM(2006) 400 - Πράσινη βίβλος για τη ρύθμιση της σύγκρουσης νόμων όσον αφορά τις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ συζύγων, καθώς και το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας και της αμοιβαίας αναγνώρισης {SEC(2006) 952}.

10 Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Αυστρία, Κάτω Χώρες, Τσεχική Δημοκρατία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σλοβενία και Σουηδία.

καταχωρημένων συντρόφων, οι οποίες διέπονται από το εκάστοτε εθνικό δίκαιο. Οι διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών είναι ακόμη πιο μεγάλες από εκείνες που καταγράφονται σε σχέση με τις περιουσιακές σχέσεις των έγγαμων ζευγαριών.

Όπως ακριβώς συμβαίνει με τις διατάξεις ουσιαστικού δικαίου, οι εθνικοί κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου οι οποίοι εφαρμόζονται στις περιουσιακές σχέσεις των διεθνών ζευγαριών διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Η κατάσταση αυτή δεν παρέχει τη νομική ασφάλεια που χρειάζονται τα ζευγάρια που έλαβαν την απόφαση να ασκήσουν το δικαίωμά τους στην ελεύθερη κυκλοφορία.

Λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές αυτές, είναι δυνατές τρεις προσεγγίσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο προκειμένου να παρασχεθεί στους πολίτες η ασφάλεια δικαίου την οποία έχουν ανάγκη:

– η πρώτη λύση, η οποία ήδη εφαρμόζεται στην πράξη, συνίσταται στο να αφεθεί στα κράτη μέλη η φροντίδα για την επεξεργασία λύσεων στο πλαίσιο διμερών συμφωνιών. Η γαλλογερμανική συμφωνία του Φεβρουαρίου 2010[11] αποτελεί παράδειγμα μιας τέτοιας προσέγγισης. Πλην όμως, οι συμφωνίες αυτού του είδους, ακόμη κι αν είναι ανοικτές για προσχώρηση άλλων κρατών μελών (όπως στην περίπτωση της γαλλογερμανικής συμφωνίας), δεν είναι ικανές να διευθετήσουν το σύνολο των πρακτικών προβλημάτων που ανακύπτουν, ούτε, κατ' επέκταση, να προσπορίσουν μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή απάντηση·

– μια δεύτερη προσέγγιση θα συνίστατο στην εναρμόνιση των διατάξεων ουσιαστικού δικαίου που διέπουν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και των καταχωρημένων συντρόφων. Όμως, η προσέγγιση αυτή αποκλείεται από τις Συνθήκες, οι οποίες δεν απονέμουν στην Ένωση αρμοδιότητες στους συγκεκριμένους τομείς, ούτε και σε σχέση με τους θεσμούς του γάμου και της καταχωρημένης συμβίωσης, δηλαδή τις μορφές κοινού βίου από τις οποίες απορρέουν αυτές οι περιουσιακές σχέσεις·

– μια τρίτη προσέγγιση, η οποία είναι εφικτή με βάση τις Συνθήκες, συνίσταται στη θέσπιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και των καταχωρημένων συντρόφων.

Επομένως, και όπως εξαγγελλόταν στο σχέδιο δράσης της Επιτροπής, της 20ής Απριλίου 2010, για την εφαρμογή του προγράμματος της Στοκχόλμης[12], η Επιτροπή προτείνει τις ακόλουθες πρωτοβουλίες:

– Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων,

– Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των καταχωρημένων συντρόφων.

---

[11] Διμερής συμφωνία μεταξύ Γερμανίας και Γαλλίας για τη θέσπιση προαιρετικού γαμικού περιουσιακού καθεστώτος συμμετοχής στα αποκτήματα, η οποία υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 2010.

[12] COM (2010) 171 τελικό

Μολονότι οι δύο προτάσεις παρουσιάζουν μεγάλες ομοιότητες ως προς τη δομή και το περιεχόμενο, η Επιτροπή θεωρεί ότι θα είναι ευκολότερο να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες της κάθε μορφής συμβίωσης με την έκδοση δύο αυτοτελών νομοθετημάτων παρά με την έκδοση ενός νομοθετήματος το οποίο θα κάλυπτε και τους δύο τύπους συμβίωσης. Ειδικότερα, ο γάμος και η καταχωρημένη συμβίωση είναι διαφορετικοί νομικοί θεσμοί στην ΕΕ. Ο γάμος είναι ένας νομικός θεσμός ο οποίος υφίσταται εδώ και πολύν καιρό και προβλέπεται και στα 27 κράτη μέλη, ενώ η καταχωρημένη συμβίωση είναι πιο πρόσφατος νομικός θεσμός και προβλέπεται μόνο σε δεκατέσσερα κράτη μέλη, όπως επισημαίνεται πιο πάνω. Συνεπώς, μερικές από τις νομικές λύσεις που προτείνονται είναι κατ' ανάγκη διαφορετικές για καθέναν από τους νομικούς αυτούς θεσμούς.

Λαμβάνοντας υπόψη τους στενούς δεσμούς που υφίστανται μεταξύ των δύο προτάσεων, αυτές υποβάλλονται ταυτόχρονα και ως δέσμη με σκοπό να τονιστεί η προσήλωση της Επιτροπής στη διευκόλυνση της καθημερινής ζωής των διεθνών ζευγαριών, ανεξάρτητα από το εάν έχουν προβεί σε γάμο ή σε καταχωρημένη συμβίωση. Η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο να ακολουθήσει τη σφαιρική αυτή προσέγγιση.

Εξάλλου, επειδή ο γάμος και η καταχωρημένη συμβίωση είναι δυνατό να αφορούν, αναλόγως του κράτους μέλους, τόσο τα ζευγάρια ετερόφυλων όσο και τα ζευγάρια ομοφύλων, οι δύο προτάσεις είναι ουδέτερες από την άποψη του φύλου[13]. Δεδομένου ότι κοινός στόχος είναι να δοθεί μια σαφής νομική απάντηση στα προβλήματα που τα διεθνή ζευγάρια αντιμετωπίζουν στον συγκεκριμένο τομέα, η υποβολή δύο αυτοτελών νομικών πράξεων θα καταστήσει τους κανόνες που διέπουν τον κάθε θεσμό σαφέστερους και πιο εύληπτους για τους πολίτες και τους σχετικούς επαγγελματικούς κλάδους.

Οι δύο προτάσεις είναι ουδέτερες από δημοσιονομική άποψη και δεν συνεπάγονται καμία μεταβολή της εθνικής φορολογικής νομοθεσίας των κρατών μελών.

5. ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Κατ' εφαρμογή της στρατηγικής της Ένωσης για την αποτελεσματική εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης[14], η Επιτροπή εξακρίβωσε ότι οι δύο προτάσεις σέβονται τα δικαιώματα τα οποία διατυπώνονται στον Χάρτη.

Δεν παραβιάζουν το δικαίωμα στον σεβασμό του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, ούτε το δικαίωμα τέλεσης γάμου και ίδρυσης οικογένειας σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία, δικαιώματα που προβλέπονται, αντιστοίχως, στα άρθρα 7 και 9 του Χάρτη.

Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 17 του Χάρτη, ενισχύεται. Η προβλεψιμότητα όσον αφορά το δίκαιο που είναι εφαρμοστέο στο σύνολο των περιουσιακών στοιχείων του ζευγαριού θα επιτρέπει στους συζύγους και τους καταχωρημένους συντρόφους να ασκούν αποτελεσματικότερα το δικαίωμά τους στην ιδιοκτησία.

---

13 Επί παραδείγματι, ένας γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου ο οποίος τελείται σύμφωνα με το δίκαιο της Πορτογαλίας θα αντιμετωπίζεται όπως ακριβώς και ένας γάμος μεταξύ ατόμων του αντίθετου φύλου με βάση την πρόταση σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων. Στη Γαλλία, καταχωρημένη συμβίωση νοείται τόσο μεταξύ ετεροφύλων όσο και μεταξύ ομοφύλων και, ως εκ τούτου, και οι δύο τύποι καταχωρημένης συμβίωσης θεωρείται ότι καλύπτονται από την πρόταση σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των καταχωρημένων συντρόφων.

14 Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2010) 573 της 19.10.2010.

Η Επιτροπή βεβαιώθηκε επίσης ότι έχει ληφθεί υπόψη το άρθρο 21, το οποίο απαγορεύει κάθε μορφή διακριτικής μεταχείρισης, και, για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή έλαβε μέριμνα ούτως ώστε οι δύο προτεινόμενες πράξεις να είναι ουδέτερες από την άποψη του φύλου. Συνεπώς, δεν γίνεται διάκριση με βάση τον γενετήσιο προσανατολισμό.

Τέλος, οι προτεινόμενες διατάξεις βελτιώνουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στην Ένωση για τους πολίτες και, ειδικότερα, για τα ζευγάρια που είτε έχουν τελέσει γάμο είτε συνδέονται με σχέση καταχωρημένης συμβίωσης. Επίσης διευκολύνουν την εφαρμογή του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και το δικαίωμα πρόσβασης σε αμερόληπτο δικαστήριο. Χάρη στην καθιέρωση αντικειμενικών κριτηρίων για τον προσδιορισμό του αρμόδιου δικαστηρίου, θα αποτραπούν οι παράλληλες διαδικασίες και η εσπευσμένη προσφυγή στα δικαστήρια από το πλέον δραστήριο μέρος.

6. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Με τις προτάσεις της Επιτροπής επιδιώκεται να δοθεί απάντηση στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιο δικαστήριο είναι αρμόδιο να επιληφθεί της εκκαθάρισης των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων ή των καταχωρημένων συντρόφων;
- Ποιο δίκαιο είναι εφαρμοστέο στην εκκαθάριση αυτή;
- Θα είναι ευχερής η αναγνώριση και εκτέλεση στα άλλα κράτη μέλη της απόφασης που το αρμόδιο δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή εκδίδει σε συγκεκριμένο κράτος μέλος;

6.1. Προσδιορισμός του αρμόδιου δικαστηρίου: συγκέντρωση των διαδικασιών και συνεκτικότητα με το ισχύον κεκτημένο

Οι προτάσεις κανονισμού προσδιορίζουν το δικαστήριο που θα είναι αρμόδιο για την εκκαθάριση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων ή των καταχωρημένων συντρόφων. Η Επιτροπή προτείνει τη συγκέντρωση σε ένα και μόνο δικαστήριο των διαφόρων διαδικασιών: της διαδικασίας έκδοσης διαζυγίου, της διαδικασίας δικαστικού χωρισμού και της διαδικασίας εκκαθάρισης των περιουσιακών σχέσεων του ζευγαριού.

Εξάλλου, επιδιώκεται συνεκτικότητα με τους ευρωπαϊκούς κανόνες σχετικά με τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων οι οποίοι είτε ισχύουν ήδη είτε προτείνονται στο πλαίσιο άλλων νομοθετικών πράξεων της Ένωσης.

Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία έκδοσης διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού, η δικαιοδοσία των δικαστηρίων που είναι αρμόδια για τη διεξαγωγή της σύμφωνα με τις διατάξεις του προαναφερθέντος κανονισμού «Βρυξέλλες ΙΙα» θα επεκταθεί στην εκκαθάριση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων ή των καταχωρημένων συντρόφων, λόγω διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού.

Αντιστοίχως, σε περίπτωση θανάτου ενός εκ των συζύγων ή των καταχωρημένων συντρόφων, η δικαιοδοσία του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για την κληρονομική

διαδοχή[15] θα επεκταθεί στα ζητήματα που σχετίζονται με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων ή των καταχωρημένων συντρόφων.

Η συγκέντρωση αυτή σε ένα και μόνο δικαστήριο θα επιτρέψει σημαντική εξοικονόμηση χρημάτων, η οποία εκτιμάται σε 2000 έως 3000 ευρώ περίπου ανά διαδικασία. Χάρη σε αυτή, οι πολίτες δεν θα είναι πλέον αναγκασμένοι να προσφεύγουν σε περισσότερα δικαστήρια αναλόγως του αντικειμένου της διαδικασίας, π.χ. για την εκκαθάριση της κληρονομικής διαδοχής ή για την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων σε περίπτωση λύσης μιας καταχωρημένης συμβίωσης λόγω θανάτου.

6.2. Προσδιορισμός του εφαρμοστέου δικαίου: παραχώρηση ευχέρειας επιλογής στους συζύγους ή τους καταχωρημένους συντρόφους.

Προτείνεται διαφορετική προσέγγιση για τον γάμο και για την καταχωρημένη συμβίωση, εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων του κάθε θεσμού.

Παραχωρείται στους συζύγους η ευχέρεια να επιλέξουν το εφαρμοστέο δίκαιο. Πάντως, πρόκειται για περιορισμένη ευχέρεια επιλογής, προκειμένου να αποφεύγεται η επιλογή από τους συζύγους ενός δικαίου με το οποίο ο γάμος τους δεν παρουσιάζει καμία συνάφεια. Το δίκαιο που επιλέγεται μπορεί να είναι είτε εκείνο της κοινής συνήθους διαμονής είτε εκείνο της ιθαγένειας. Ελλείψει επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου, η πρόταση προβλέπει έναν κατάλογο αντικειμενικών συνδετικών στοιχείων με βάση τα οποία είναι δυνατός ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου δικαίου.

Οι λύσεις αυτές θα επιτρέψουν να λαμβάνεται υπόψη η κινητικότητα των πολιτών και να γίνεται σεβαστή η ελεύθερη βούληση των συζύγων, με ταυτόχρονη παροχή ασφάλειας δικαίου στον κάθε σύζυγο. Σε περίπτωση αλλαγής της συνήθους διαμονής από ένα κράτος μέλος σε άλλο, οι σύζυγοι θα μπορούν, επί παραδείγματι, να μεταβάλλουν χωρίς δυσκολία το δίκαιο που εφαρμόζεται στις μεταξύ τους περιουσιακές σχέσεις. Η συγκεκριμένη προσέγγιση ακολουθείται επίσης στο πλαίσιο του προαναφερθέντος πρόσφατου κανονισμού «Ρώμη ΙΙΙ» σχετικά με το δίκαιο που είναι εφαρμοστέο στο διαζύγιο και τον δικαστικό χωρισμό.

Ανάλογη ελευθερία βούλησης δεν προτείνεται για τους καταχωρημένους συντρόφους. Στην πρόταση προσδιορίζεται επακριβώς το δίκαιο που είναι εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των καταχωρημένων συντρόφων. Πρόκειται για το δίκαιο του κράτους όπου πραγματοποιήθηκε η καταχώρηση της συμβίωσης. Λαμβανομένου υπόψη ότι ο θεσμός της καταχωρημένης συμβίωσης δεν προβλέπεται σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης και ότι υφίστανται μεγάλες διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών που έχουν εντάξει τον εν λόγω θεσμό στο νομικό τους σύστημα, η πρόταση παραπέμπει στο δίκαιο της καταχώρησης.

Ο κανόνας αυτός θα παρέχει, ωστόσο, το πλεονέκτημα της αυξημένης διαφάνειας όσον αφορά, αφενός, τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σε περίπτωση σύναψης καταχωρημένης συμβίωσης και, αφετέρου, την πρόβλεψη των πιθανών περιουσιακών συνεπειών σε περίπτωση κίνησης της διαδικασίας χωρισμού.

Γενικά, η Επιτροπή θα θέσει στη διάθεση του κοινού πληροφορίες για τις εθνικές νομοθεσίες και διαδικασίες σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις τόσο των συζύγων όσο και των καταχωρημένων συντρόφων, με τη χρήση των κατάλληλων μέσων, π.χ. με δημοσίευση στον

---

[15] Με βάση τη μελλοντική νομική πράξη, η οποία αποτελεί ήδη αντικείμενο διαπραγμάτευσης.

δικτυακό τόπο του ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Το ίδιο θα πράξει σε σχέση με τις εθνικές διατάξεις περί των εννόμων αποτελεσμάτων έναντι τρίτων.

6.3. Αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων: ταχεία κυκλοφορία και εκτέλεση των αποφάσεων στην Ένωση.

Οι διατάξεις που προτείνονται σε σχέση με την αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων και των δημόσιων εγγράφων είναι παρόμοιες με εκείνες που διατυπώνονται στην πρόταση κανονισμού περί κληρονομικής διαδοχής[16]. Αυτές οι τελευταίες έχουν ως πρότυπο τις αντίστοιχες διατάξεις που ισχύουν για τις αστικές και τις εμπορικές υποθέσεις[17].

Πρόκειται για διατάξεις με τις οποίες επιδιώκεται να διασφαλισθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων στο εσωτερικό της Ένωσης, καθώς και η αποτελεσματική εκτέλεσή τους, ενώ σήμερα κάθε κράτος μέλος εφαρμόζει τους δικούς του εθνικούς κανόνες για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων που εκδίδονται στον συγκεκριμένο τομέα.

Οι προτάσεις αποτελούν τα πρώτα μέτρα τα οποία προτείνονται σε επίπεδο Ένωσης στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των διεθνών ζευγαριών. Καλύπτουν έναν τομέα ο οποίος εμπίπτει στη σφαίρα του οικογενειακού δικαίου. Βάσει της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη θέσπιση μέτρων που αφορούν ζητήματα οικογενειακού δικαίου, απαιτείται ομοφωνία στο Συμβούλιο. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έκρινε σκόπιμο να διατηρηθεί ο έλεγχος των σχετικών αποφάσεων στο κράτος μέλος στο οποίο ζητείται η αναγνώριση και εκτέλεση. Συνεπώς, οι αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος θα αναγνωρίζονται μέσω διαδικασίας κήρυξης εκτελεστότητας ενώπιον δικαστηρίου του κράτους μέλους στο οποίο ζητείται η εκτέλεση. Συνοπτικώς, η διαδικασία αυτή συνίσταται σε επίσημη εξακρίβωση των εγγράφων που έχει προσκομίσει ο αιτών διάδικος, παρόμοια με αυτή που ισχύει σήμερα για τις αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

Οι νέες αυτές διατάξεις συνιστούν σημαντική πρόοδο σε σύγκριση με την τρέχουσα κατάσταση, όπου κάθε κράτος μέλος εφαρμόζει τους δικούς του δικονομικούς κανόνες και τους δικούς του λόγους απόρριψης της εκτέλεσης αλλοδαπών αποφάσεων, με συνέπεια να παρακωλύεται σε μεγάλο βαθμό η κυκλοφορία των δικαστικών αποφάσεων στον συγκεκριμένο τομέα.

Σε μεταγενέστερο στάδιο, και με γνώμονα την αξιολόγηση της εφαρμογής των προτεινόμενων μέτρων και των αντίστοιχων διατάξεων του προαναφερθέντος κανονισμού «Βρυξέλλες ΙΙα», η Επιτροπή θα εξετάσει κατά πόσον θα ήταν δυνατό να θεσπισθεί μια απλούστερη και περισσότερο αυτόματη διαδικασία.

---

16 Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου - COM(2009) 154.

17 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 12 της 16.1.2001, σ. 1). Μια πρόταση αναδιατύπωσης του κανονισμού «Βρυξέλλες Ι» εκδόθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 2010 - COM(2010) 748.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι δύο κανονισμοί που προτείνει η Επιτροπή αποβλέπουν στην απλούστευση της ζωής των πολιτών σε επώδυνες συχνά στιγμές της ύπαρξής τους. Κατ' αυτή την έννοια, ανταποκρίνονται στις δεσμεύσεις τις οποίες ανέλαβε η Επιτροπή στην έκθεση σχετικά με την ιθαγένεια της Ένωσης.

Θα παρέχουν μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου στα διεθνή ζευγάρια, είτε αυτά έχουν τελέσει γάμο είτε συνδέονται με σχέση καταχωρημένης συμβίωσης. Κατά τη λύση ενός ζευγαριού, θα επιτρέπουν τον προσδιορισμό του δικαίου που διέπει την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων και του αρμόδιου δικαστηρίου. Επίσης, θα διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων χάρη στην αυτόματη αναγνώρισή τους σε ολόκληρη την Ένωση, ενώ η εκτέλεσή τους θα υπόκειται σε απλουστευμένη ενιαία διαδικασία.

Οι δύο προτάσεις, εκτιμώμενες σε συνδυασμό με το ισχύον και το υπό διαπραγμάτευση κεκτημένο, συμπληρώνουν, επομένως, το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και διασφαλίζουν την απαραίτητη συνεκτικότητα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας επί αστικών υποθέσεων και, πιο συγκεκριμένα, στον τομέα του οικογενειακού δικαίου. όπως ακριβώς και τα υπόλοιπα μέτρα που έχουν θεσπισθεί στον υπόψη τομέα, οι δύο προτάσεις δεν θίγουν τις διατάξεις ουσιαστικού δικαίου των κρατών μελών σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και των καταχωρημένων συντρόφων. Όπως επιβάλλουν οι Συνθήκες, οι διατάξεις ουσιαστικού δικαίου εξακολουθούν να υπάγονται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.